

них урядових управлінських рішень й про актуальність проблеми уточнення змісту ППП і розробки необхідних методик.

Література

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-портал Верховної ради України . — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
2. Private Participation in Infrastructure Database. Glossary. World Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ppi.worldbank.org/methodology/glossary>
3. PPI Data Base World Bank — Режим доступу: <http://ppi.worldbank.org/data/reports>
4. Державно-приватне партнерство в контексті управління державними інвестиціями. Оцінка / Міжнародний банк реконструкції та розвитку. — Світовий банк, 2016. — С. 74

УДК 369.8

Юрій САФОНОВ*
Марина ПАТИНСЬКА*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Здійснено аналіз законодавчо-правової бази щодо надання соціальних послуг в Україні. Висвітлено проблеми розвитку надання соціальних послуг в умовах децентралізації. Запропоновано напрями вдосконалення механізмів забезпечення соціальних послуг на рівні держави та громадянського суспільства.

На шляху інтеграції України до ЄС одним із пріоритетних завдань держави є забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина, визначених Конституцією України, наближення стандартів життя до європейських [5]. Передумовами досягнення соціальних гарантій є «забезпечення макроекономічної стабільності, підвищення якості державного управління і державних по-

* **САФОНОВ Юрій Миколайович** — д.е.н., професор кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна, sum1971@inbox.ru

ПАТИНСЬКА Марина Михайлівна — здобувач кафедри менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна, mirypat@ukr.net

слуг» [7], піднесення ролі громадянських інституцій в удосконаленні механізмів надання соціальних послуг.

На сьогодні в Україні зроблено перші кроки в напрямі реформування соціальних послуг. Однак проблема реформування сфери надання соціальних послуг у контексті децентралізації влади залишається особливо гострою. Основними причинами, як зазначають фахівці, є недосконалість законодавчої бази та фінансові механізми [6], відсутність цілісних, послідовних підходів до вирішення стратегічних питань реформи. Розгалужена законодавчо-правова база, що регулює питання соціального захисту найбільш вразливих категорій громадян, не вирішила проблем галузі. Проаналізуємо стратегічні нормативно-правові документи, що визначають пріоритетні напрями реформування системи надання соціальних послуг. Зокрема, Закон України «Про соціальні послуги» (2003 р.), який, однак, не вирішив окреслених стратегічних завдань; «Концепція реформування системи соціальних послуг» (2007 р.), яка, як зазначено в «Стратегії реформування системи надання соціальних послуг» (2012 р.), «реалізована не в повному обсязі внаслідок відсутності законодавчого регулювання питань, зокрема щодо формування соціального замовлення, визначення потреб адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах, їх видах та обсягах, планування та надання соціальних послуг з урахуванням визначених потреб і стандартизації зазначених послуг» [5].

У «Плані заходів на 2013–2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг» (2013 р.) ключовими завданнями визначено: розширення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань організації надання соціальних послуг за місцем проживання осіб; розроблення державних стандартів соціальних послуг, порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці в таких послугах; проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг із метою посилення контролю за наданням таких послуг і підвищення їх якості; вивчення питання запровадження нових механізмів фінансування послуг — видачі ваучерів особам, які мають право на отримання безоплатних соціальних послуг, розроблення регіональних планів заходів із реорганізації стаціонарних інтернатних установ і закладів, розроблення програм підвищення кваліфікації фахівців із соціальної роботи тощо.

Як зазначено у проєкті «Стратегії розвитку системи соціальних послуг в Україні на період до 2022 року», в Україні запроваджено стандартизацію соціальних послуг, зокрема затверджено 14 держа-

вних стандартів соціальних послуг; здійснено децентралізацію фінансування установ і закладів, що надають соціальні послуги; утворено розгалужену мережу установ і закладів комунальної форми власності (у 2016 р. діє близько 2 тис. установ і закладів, що надають соціальні послуги близько 2 млн осіб; у 2011 р. — понад 3 тис. таких установ і закладів, що надали послуги 3 млн осіб). Однак на рівні територіальної громади не запроваджено ефективних механізмів раннього виявлення, стратегічного прогнозування, планування та надання соціальних послуг з урахуванням потреб, механізмів контролю та оцінки якості соціальних послуг незалежного моніторингу, оцінки ефективності діяльності соціальних служб, санкцій за порушення стандартів надання соціальних послуг та їх низьку якість; через недосконалу систему фінансування в органів місцевого самоврядування недостатньо стимулів для деінституціалізації установ і закладів [4]. На сьогодні не забезпечено нового рівня надання соціальних послуг: їх доступності, адресності, прозорості, якості та ефективності; не передбачено заходів на середньострокову перспективу. Як бачимо, напрями та проблеми залишаються тими ж. У документі окреслено стратегічні напрями реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг «в умовах реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні» [4], зокрема: перехід від бюджетного фінансування до програмно-цільового формування бюджету територіальних громад, спрямованого на середньострокову перспективу. Порівняно з попередніми нормативно-правовими документами, доповнено принципи реалізації Стратегії, серед них: дотримання прав людини та дитини; забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок; поваги до гідності; толерантності; соціальної справедливості; неупередженості та безпечності; індивідуального підходу [4]. Це свідчить про подальші перспективи вдосконалення системи надання соціальних послуг.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів від 8 вересня 2016 р. № 652-р «Про внесення змін до розділу I плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік», досягнення стабільності державного фінансування потребує значного підвищення ефективності використання коштів соціальних видатків. У ст. 13 Нової редакції Закону України «Про соціальні послуги» (реєстраційний номер 3143) визначено механізми фінансування соціальних послуг: кошти державного та місцевого бюджетів, спеціальних фондів, кошти підприємств, установ та організацій, плата за соціальні послуги, благодійну допомогу, кошти одержувачів соціальних послуг та інші джерела, передбачені законодавством [1]. Питання соціального замовлення надання соціальних послуг (ст. 19 Нової

редакції Закону України) викликає дискусії щодо ефективності цієї форми фінансування: з однієї сторони, згідно із законодавством місцеві органи виконавчої влади, що уклали договір про надання соціальних послуг за бюджетні кошти для фінансування соціальних послуг з недержавними суб'єктами, здійснюють контроль за цільовим використанням бюджетних коштів та якістю надання послуг, з іншої — спостерігається неефективне використання асигнувань, адже відповідно до звіту Кабінету Міністрів України 2015 року в окремих регіонах на закупівлю соціальних послуг виділено значні суми [6].

Отже, проведений аналіз нормативно-правових документів дає підстави стверджувати, що чинне законодавство містить ряд протиріч, які призводять до неузгодженості механізмів надання соціальних послуг, їх низької ефективності, уповільнення процесів реформування системи соціального забезпечення.

Удосконалення механізмів надання соціальних послуг в умовах децентралізації передбачає: модернізацію чинної нормативно-правової бази щодо стратегії надання соціальних послуг; забезпечення правових умов для діяльності організацій громадянського суспільства; перехід від фінансування соціальних установ до фінансування соціальних послуг; поступовий перехід від кошторисного фінансування постачальників соціальних послуг до іншої форми прямого фінансування-замовлення соціальних послуг; запровадження різних схем фінансування та організації надання соціальних послуг, які використовуються в більшості розвинених країн світу: ваучеризації, соціального замовлення, «гроші ходять за клієнтом» тощо; застосування програмно-цільового методу формування бюджету територіальних громад, спрямованого на середньострокову перспективу; підвищення ефективності використання бюджетних коштів; пошуки та залучення альтернативних джерел фінансового забезпечення галузі; удосконалення системи міжбюджетних трансфертів, частка яких зростає на фінансування видатків, спрямованих на соціальний захист; перерозподіл коштів на закупівлю соціальних послуг у громадах; надання більшої самостійності в розширенні джерел місцевих бюджетів, територіальних громад; упровадження стратегічного планування, нових економічних моделей надання соціальних послуг на основі державно-приватного партнерства (спільного фінансування державою, громадськими організаціями, приватними організаціями та некомерційними структурами, а також із боку спонсорів, благодійних і церковних організацій); надання установам максимальної економічної свободи, зокрема

розширення можливостей керівників бюджетних закладів стосовно диверсифікації джерел власних надходжень та їх використання; створення умов для розвитку громадського сектору, який регулюватиме питання надання соціальних послуг; подальшої стандартизації соціальних послуг; взаємодію установ і закладів, які надають соціальні послуги, із територіальною громадою, освітніми закладами; здійснення моніторингу та оцінювання ефективності соціальних програм; запровадження єдиної інформаційно-аналітичної системи соціального захисту; оптимізацію установ та закладів, які надають соціальні послуги; розроблення ефективного механізму забезпечення належної оплати праці фахівцям із соціальної роботи; підвищення їх кваліфікації.

У процесі вдосконалення механізмів надання соціальних послуг необхідно вивчати досвід європейських країн щодо децентралізації влади з метою його застосування у практичній діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування України.

Успішне вирішення проблем надання соціальних послуг в умовах децентралізації влади залежить від узгодженості положень законодавчо-правової бази, удосконалення стратегії розвитку соціальної сфери, зорієнтованої на довгостроковий період, а також від політичних, економічних та соціальних факторів, зокрема політичної волі уряду, об'єктивного визначення ресурсів для виконання завдань, делегованих органам місцевого самоврядування, підвищення рівня громадянського суспільства.

Література

1. Закон України Про соціальні послуги (Нова редакція) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
2. Проблеми розвитку системи надання соціальних послуг в умовах децентралізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://bureau.in.ua/index.php/news/143-problemi-rozvitku-sistemi-nadannya-sotsialnikh-poslug-v-umovakh-detsentralizatsiji>
3. Про затвердження плану заходів на 2013-2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 208-р від 13 березня 2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/208-2013-%D1%80>
4. Про Стратегію розвитку системи соціальних послуг в Україні на період до 2022 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?jsessionid=BE7D3277310FB605EF9A809AEAB8CF8F.app1?art_id=189697&cat_id=102036

5. Про схвалення стратегії реформування системи надання соціальних послуг. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 556-р від 8 серпня 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/556-2012- %D1 %80](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80)

6. Реформування системи надання соціальних послуг в умовах децентралізації: чи є перспективи? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ipzn.org.ua/reformuvannya-systemy-nadannya-sotsialnyh-poslug-v-umovah-detsentralizatsiyi-chy-ye-perspektyvy>

7. Розпорядження Кабінету Міністрів від 8 вересня 2016 р. № 652-р «Про внесення змін до розділу І плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://xn--80aagahqwyibe8an.com/kabineta-ministriv-rozporuyadjennya/rozporuyadjennya-vid-veresnya-2016-652-rpro286045.html>

8. Роль громадянського суспільства в реформуванні системи надання соціальних послуг населенню [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/desember08/28.htm>

УДК 37.14: 316.3

Деніс СОЛТИС*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО У РОЗБУДОВІ ЯКІСНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Важливим моментом модернізації української економіки та суспільства є реформування української освіти. Це реформування триває десятиє років, але залишається далеким від завершення. Це наштовхує на припущення про доцільність використання принципово нового підходу до реформування освітньої системи. Такий новий підхід може бути пов'язаний зі зміною акцентів, а саме з відмовою від бажання формально уподібнитись освіті розвинених країн і визнанням доцільності використання на практиці фундаментальних ідей освітніх систем розвинених країн.

Розбудова системи освіти, якої потребують суспільства у країнах з різним рівнем розвитку, має спиратися на демократичне громадянське суспільство. Якість освіти корелює з якістю громадянського суспільства. Зокрема, у документах ОБСЕ наголошується на тому, що створення умов для якісної освіти не може бути забезпечене

* **СОЛТИС Деніс** — Ph.D., асоційований професор, завідувач кафедри державного управління Казахстанського інституту менеджменту, економіки та прогнозування, Алмаати, Казахстан, dsoltys@kimep.kz